

Nr 3*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 4 § vattenlagen.*

Genom en den 10 januari 1958 dagtecknad proposition nr 33, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag
om ändrad lydelse av 11 kap. 4 § vattenlagen

Häri genom förordnas, att 11 kap. 4 § vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523)¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

11 kap.
4 §.

Vattenrättsnämndemän utses — — — — vattenrättsdomaren underrättelse.

Erfordras för tingslag eller för stad flera vattenrättsnämndemän än i första stycket angivits, bestämmer Konungen deras antal.

Har vattenrättsnämndeman — — — — äga rum.

Vad i rättegångsbalken — — — — som vattenrättsnämndeman.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det genom propositionen framlagda förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Propositionens huvudsakliga innehåll och inledning

Med den i propositionen föreslagna lagändringen avses att bereda möjlighet att vid behov öka antalet vattenrättsnämndemän.

¹ Senaste lydelse se 1954: 237.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade dåvarande chefen för justitiedepartementet den 8 mars 1956 lagmannen Nils Viklund att såsom sakkunnig inom justitiedepartementet verkställa utredning angående vattendomstolarnas organisation och därmed sammanhängande frågor. I direktiven för utredningen uttalades, att särskilt förslag till förstärkning av vattendomstolsorganisationen i Norrland borde av utredningen framläggas snarast möjligt samt att även eljest särskilda förslag berörande skilda delar av uppdraget borde framläggas i den mån det befunnas lämpligt.

Sedan 1957 års riksdag i huvudsaklig överensstämmelse med ett av utredningsmannen i juni 1956 framlagt förslag beviljat medel till nya tjänster för bl. a. vattenrättsdomare och vattenrättsingenjörer vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar, har utredningsmannen upptagit frågan om ökning av vattenrättsnämndemännens antal samt, efter verkställd utredning, överlämnat en den 20 juni 1957 dagtecknad promemoria (stencilerad) med förslag i ämnet.

Promemorian har varit föremål för sedvanligt remissförfarande.

Gällande rätt

Bestämmelser om vattendomstol finns i 11 kap. vattenlagen.

Enligt 2 § består vattendomstol i sin reguljära sammansättning av en vattenrättsdomare såsom ordförande samt såsom övriga ledamöter två vattenrättsingenjörer och två vattenrättsnämndemän. Beträffande vattenrättsnämndemännen föreskrives i samma paragraf, att de bör vara allmänt betrodda, om sin ords förhållanden kunniga män och ej får ha uppnått 65 års ålder. Om valbarhet till vattenrättsnämndeman skall i övrigt vad om nämndeman vid häradsrätt är stadgat äga motsvarande tillämpning. Den som uppnått 65 års ålder får utan hinder därav tjänstgöra i mål, varmed han förut såsom vattenrättsnämndeman tagit befattning.

Enligt 4 § första stycket utses vattenrättsnämndemän för sex år, två för varje tingslag, som ensamt utgör en domsaga, samt en för varje annat tingslag. En i samma stycke intagen föreskrift om sättet för utseende av vattenrättsnämndeman innebär i sak, att på landet och i stad som lyder under landsrätt val skall verkställas genom valmän, som på föranstaltande av domhavanden utses av kommunalfullmäktige. I stad, som ej lyder under landsrätt, skall för tid som nyss sagts av stadsfullmäktige väljas en vattenrättsnämndeman.

Av vattenrättsnämndemännen skall enligt 5 § i vattendomstolen tjänstgöra de två, som av vattenrättsdomaren för varje mål kallas därtill. Till tjänstgöring bör kallas nämndemän från det län, som berörs av det mål varom är fråga. Om målet avser företag som berör mer än ett län, ankommer det på vattenrättsdomaren att avgöra, om vattenrättsnämndemännen skall tagas från olika län eller från ett av dem. Hålles vattendomstolens sammanträde vid syn på stället, bör företrädesvis de närmast boende nämndemännen kallas att tjänstgöra.

Om vattenrättsnämndeman av jäv eller annat förfall är hindrad att deltaga i visst måls handläggning eller i visst vattendomstolens sammanträde, skall vattenrättsdomaren enligt 6 § kalla annan vattenrättsnämndeman eller, där tillkallande av sådan skulle medföra avsevärd tidsutdräkt, annan ojävig, till befattning som vattenrättsnämndeman valbar man att i stället tjänstgöra i domstolen.

Utredningsmannens förslag

Utredningsmannen erinrar i sin promemoria om att under senare år vattendomstolarna vid flera tillfällen förstärkts. Senast har detta skett genom att 1957 års riksdag beviljat medel till nya tjänster för bl. a. vattenrättsdomare och vattenrättsingenjörer vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar. För utredningsmannen har emellertid anmälts, att antalet vattenrättsnämndemän i vissa delar av Norrland redan enligt den äldre ordningen visat sig knappt och att denna knapphet kunde väntas öka, sedan de beslutade tjänsterna blivit besatta. Utredningsmannen har därför ansett sig böra upptaga frågan om ökning av vattenrättsnämndemännens antal.

För egen del vill utredningsmannen fastslå, att behovet av ökat antal vattenrättsnämndemän framstår såsom fullt naturligt på grund av den intensifiering av arbetet vid vattendomstolarna som ägt rum under det senaste decenniet. De nuvarande bestämmelserna tillkom sålunda till sitt huvudsakliga innehåll vid en tid, då man räknade med fem vattenrättsdomare för hela landet, under det att motsvarande antal fr. o. m. den 1 juli 1957 uppgår till sexton. Utredningsmannen erinrar om att processlagberedningen i förslaget till rättegångsbalk (II s. 80) anförde rörande nämndemännens antal vid allmän underrätt, att det å ena sidan har gjorts gällande, att antalet bör vara så stort, att tjänstgöringen för varje nämndeman icke bleve alltför betungande, samt att det å andra sidan har hävdats, att en höjning av antalet lätt ledde till försvagande av nämndemännens ställning, i det att nämndemansuppdraget förlorade i anseende och den enskilde nämndemannen komme att sakna den insikt och erfarenhet i domarvärv, som endast vinnes genom en mera trägen tjänstgöring. För processlagberedningen var det tydligt, att båda dessa synpunkter förtjänade beaktande. Utredningsmannen framhåller att vad processlagberedningen sålunda uttalade naturligtvis gäller även beträffande vattenrättsnämndemännen. För dessas del tillkommer emellertid, enligt vad utredningsmannen anför, även andra omständigheter. Med hänsyn till arbetsformerna vid vattendomstolarna kan det sålunda inträffa att behandlingen av ett mål blir fördröjd om de nämndemän, som bör komma i fråga till tjänstgöring i målet, är betungade med tjänstgöring i andra mål. Det är sålunda ett oeftergivligt krav, att vattenrättsnämndemännens antal icke är så ringa, att vattenmålens handläggning därigenom försenas eller vattendomstolens arbete på grund därav onödigtvis tynges. Antalet vattenrättsnämndemän bör icke heller vara så lågt, att till tjänstgöring måste kallas vattenrättsnämndemän, som är avlägset boende från platsen för den anläggning eller det företag, varom i målet är fråga, och som till följd därav icke

äger den ortskännedom, som är önskvärd särskilt vid behandling av ersättningsfrågor. Även ur ekonomiska synpunkter är det ett önskemål, att tillgång finnes till vattenrättsnämndemän med bostadsort nära sammanträdesplatsen. Härigenom kan nämligen statsverkets utgifter för rese- och trakta-mentsersättningar till vattenrättsnämndemännen nedbringas.

Efter en redogörelse för en undersökning om i vilken utsträckning vattenrättsnämndemännen tagits i anspråk vid vattendomstolarna under senare år samt för vad utredningsmannen hos de olika vattendomstolarna inhämtat om behovet av ökat antal vattenrättsnämndemän (prop. s. 5—7) anföres i propositionen bl. a. följande.

De sålunda lämnade meddelandena ger enligt utredningsmannen vid handen, att en ökning av antalet vattenrättsnämndemän är påkallad i Väster-norrlands, Jämtlands och Västerbottens län. Bland annat på grund av före-stående utbyggnad av vattenkraften i Lule älv med därav betingad ökning av vattenmålens antal och omfattning i Norrbottens län kommer med viss-het ett större antal nämndemän än det nuvarande att visa sig erforderligt jämväl i detta län. I övriga delar av landet torde flera vattenrättsnämnde-män än som för närvarande finnes icke erfordras med undantag möjligen för Värmlands och Kopparbergs län, där en mindre ökning av nämndemans-antalet synes vara önskvärd.

Utredningsmannen erinrar om att en ökning av antalet vattenrättsnämndemän förutsätter att ändring sker i 11 kap. 4 § vattenlagen. För frågans lösning har utredningsmannen uppställt tre olika alternativ. Enligt det första alternativet anges — liksom enligt gällande rätt — antalet vatten-rättsnämndemän för varje domsaga eller tingslag direkt i vattenlagen. Inne-hållet i lagrummet i dess nya lydelse måste vid detta alternativ bero av huru många vattenrättsnämndemän som numera bedömes vara erforderliga på olika håll. Enligt det andra alternativet skulle till Konungen överlämnas att bestämma det antal vattenrättsnämndemän, som skall finnas för varje tingslag eller domsaga samt stad. Bestämmelser av liknande innehåll har i 1 kap. 12 § rättegångsbalken meddelats beträffande nämndemän i stad med rådhusrätt. Det tredje alternativet slutligen ansluter sig till den i 1 kap. 5 § rättegångsbalken meddelade bestämmelsen om antalet nämnde-män i häradsrätt och innebär att antalet vattenrättsnämndemän för varje tingslag eller domsaga samt stad direkt angives i vattenlagen, varjämte i samma lag föreskrives, att Konungen, om flera nämndemän erfordras, be-stämmer deras antal.

Utredningsmannen har efter samråd med vattenrättsdomarna stannat för att förorda en ordning enligt det tredje alternativet, innebärande att anta-let vattenrättsnämndemän för varje tingslag och stad, som ej lyder under landsrätt, direkt angives i 11 kap. 4 § vattenlagen samt att i samma para-graf intages en föreskrift om att Konungen, därest flera vattenrättsnämnde-män erfordras, bestämmer deras antal. Utredningsmannen framhåller att härvid väl förutsättes en särskild författning vid sidan om vattenlagen,

men att å andra sidan genom den föreslagna ordningen vinnes dels att en huvudregel om vattenrättsnämndemännens antal återfinnes i själva vattenlagen utan att lagtexten behöver tyngas med olika föreskrifter för skilda delar av landet, dels att de ändringar i bestämmelserna om nämndemännens antal, som framdeles kan visa sig erforderliga, kan genomföras snabbt och smidigt.

Beträffande det antal vattenrättsnämndemän som bör angivas i vattenlagen torde, enligt utredningsmannen, nuvarande bestämmelser om nämndemansantalet i 11 kap. 4 § första stycket vattenlagen böra behållas oförändrade.

Utredningsmannen har även framlagt förslag till kungörelse om antalet vattenrättsnämndemän. Kungörelsen är avsedd att utfärdas med stöd av 11 kap. 4 § andra stycket vattenlagen i dess föreslagna nya lydelse. Förslaget innebär att antalet nämndemän, som med gällande bestämmelser skall uppgå till 282 för hela riket, ökas med 21 till 303 för hela riket. Ökningen beror på att flera nämndemän utses för vissa i bilagan angivna tingslag inom Värmlands, Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Sålunda ökas antalet inom Värmlands län från 17 till 18, inom Kopparbergs län från 13 till 14, inom Västernorrlands län från 14 till 19, inom Jämtlands län från 9 till 10, inom Västerbottens län från 12 till 18 och inom Norrbottens län från 11 till 18.

Yttrandena

Under remissbehandlingen har utredningsmannens förslag till ändring av 11 kap. 4 § vattenlagen i sak genomgående tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Beträffande innehållet i remissyttrandena torde få hänvisas till propositionen (s. 8—10).

Departementschefen

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Lindell, anför bl. a.

Sedan mitten av 1930-talet har arbetsbelastningen vid vattendomstolorna oavslåtligen ökats. Denna utveckling beror främst på den forcerade utbyggnad av landets vattenkrafttillgångar, som började under dessa år och som till följd av det successivt stegrade kraftbehovet allttjämt fortgår utan avmattning. Med anledning härav har vattendomstolsorganisationen tid efter annan förstärkts. Senast vid 1957 års riksdag har nya tjänster för bl. a. vattenrättsdomare och vattenrättsingenjörer inrättats vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar.

De berörda förstärkningarna av vattendomstolsorganisationen har emellertid icke inneburit att vattendomstolorna tillförts ett ökat antal vattenrättsnämndemän. Deras antal är i stort sett oförändrat sedan mitten av 1930-talet, då de nuvarande bestämmelserna därom i 11 kap. 4 § vattenlagen till sitt huvudsakliga innehåll tillkom. Bestämmelserna innebär att vattenrätts-

nämndemän skall väljas, två för varje tingslag som utgör en domsaga och en för varje annat tingslag. I valet deltagar även stad som lyder under landsrätt. För stad med egen jurisdiktion väljes en vattenrättsnämndeman. Av den utredning som nu verkställts framgår, att det sålunda fastställda antalet vattenrättsnämndemän icke är fullt tillräckligt. Särskilt i vissa delar av Norrland har bristen på vattenrättsnämndemän givit sig till känna. Jag anser därför att en ökning av antalet vattenrättsnämndemän bör komma till stånd.

Det förslag till ändrade bestämmelser om antalet vattenrättsnämndemän för vilket utredningsmannen stannat är utformat efter mönster av de i 1 kap. 5 § rättegångsbalken meddelade bestämmelserna om antalet nämndemän i häradsrätt. Det nuvarande, i 11 kap. 4 § första stycket vattenlagen angivna antalet vattenrättsnämndemän för varje tingslag eller domsaga samt stad med egen jurisdiktion lämnas sålunda oförändrat. I anslutning därtill föreskrives enligt förslaget i lagen att, om flera nämndemän erfordras, Konungen bestämmer deras antal. Förslaget, som under remissbehandlingen lämnats utan erinran, innebär även enligt min mening en lämplig lösning. Det tillgodoser de olika behov av ökat antal vattenrättsnämndemän som föreligger i skilda delar av landet utan att fördenskull lagtexten behöver tyngas med detaljregler. Det ytterligare antal vattenrättsnämndemän, som skall finnas enligt föreskrift i särskild administrativ författning, torde lämpligen böra fastställas i enlighet med utredningsmannens förslag därtill med den avvikelsen, att Norrbygdens vattendomstol tillföres något flera vattenrättsnämndemän än vad utredningsmannen förutsatt.

På hemställan av lagrådet föreslår departementschefen, att lagändringen skall träda i kraft omedelbart efter utfärdandet.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot det genom propositionen framlagda förslaget och får därför hemställa,
att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 5 februari 1958

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Osvald, Lindahl, Axel Jansson, Göran Karlsson, Ebbe Ohlsson, Georg Carlsson, Kristiansson och Gustafsson;

från andra kammaren: herr Johansson i Torp, fru Torbrink, herrar Andersson i Ryggestad, Munktel, Nilsson i Östersund, Kilsmo, Jansson i Benestad och Hamrin i Kalmar.